

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., po — pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insertate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 2. novembra 1894.

Politiški oddelek.

Nasledki starih grehov.

Kakor že „Novičini“ čitatelji vedo, je pravosodni minister bil odredil, da se napravijo na Primorskem pri sodiščih v meševitih okrajih dvojezični napisi, pečati in tiskovine, da se potem pri sodiščih uvede narodna enakopravnost. To je pa po Istri vzbudilo hudo kri tamošnjih Italijanov. Ne le, da so ugovarjali razni občinski zastopi, temveč v več krajih je prišlo do večjih pouličnih demonstracij, v Piranu je pa bil že pravi upor, tako da so morali iz Trsta tja poslati dve stotnji vojakov, da za silo vzdržujejo red.

Dogodki v Piranu so taki, da bi jih skoro ne mogli verjeti. Najprej se je na čelo poulični druhalji postavil kanonik Vidali in šel ž njo pred župana ter zahteval, da se skliče seja. Čudno in pač le v Istri je mogoče, da se katoliški duhovnik postavi na čelo pouličnjakov. Pa to je bil še le začetek. Priti je moralo še hujši. Občinski svet je še tisti dan imel sejo, da je sklenil protest. Te seje pa ni naznanil okrajnemu glavarstvu. Pri seji se je strašno zabavljalo proti vladi in Slovencem, kacijh 250 poslušalcev, italijanskih pouličnjakov je pa glasno odobravalo govore. Okrajno glavarstvo je razveljavilo sklep občinskega sveta.

Dne 18. m. m. je okrajni sodnik dal zameniti italijanski napis pred sodiščem z dvojezičnim. Ta sklep je izvršil sodnji sluga, kajti v celem mestu ni bilo dobiti drugega človeka, ki bi se bil to upal in to hotel. Ko je občinski sluga izvrševal sodnikov ukaz, je poulična druhal metala kamenje. K sreči, da ga ni noben kamen zadel. Najpomembnejše je pa, da ni bilo nobenega občinskega organa blizu, da bi skrbel za red.

Okrajno glavarstvo v Kopru, ko je to izvedelo, je v Piran poslalo posebnega uradnika, ki je pozval župana, da naj skrbi za red. Župan je pa to naravnost odklonil, kar je gotovo značilno za isterske razmere. Namestništvo

v Trstu pa ni našlo povoda drugega vsled tega storiti proti županu, nego izreklo mu je, da njegov odgovor ni bil umesten, za kar se tako predrzen gospod, kot je piranski župan, jako malo zmeni. Drugod bi bili gotovo odstavili tacega župana, ali v Istri mu pa puste, da dalje opravlja svoj posel. Mi smo celo prepričani, da bi ne bilo prišlo do daljših še žalostnejših dogodkov, da je državno oblastvo takoj pokazalo vso svojo odločnost, ko je dobilo tak odgovor.

Tako je pa dne 22. m. m. zvečer v Piranu bila že popolna vstaja, vsaka državna avtoriteta je prenehala in življenje in premoženje je bilo v največji nevarnosti. Pri vsem tem se pa govori, da je vse to žandarmerija mirno gledala, menda se ni čutila dovolj močno, da bi se upala ustavljati razgrajalcem, katerih je bilo menda kacijh 1500. Vse pouličnjake je zbobnjala laška gospoda vkupe, jih napojila, da so potem razgrajali. Najprej so šli pred stanovanje dveh italijanskih kanonikov, katera sta menda grajala Vidalijevo ravnanje. Vlomili so vrata. Jednemu kanoniku so spustili vino v kleti, mnogo druge škode napravili. Sam gospod se je pa življenje rešil le s tem, da je bežal po strehi v drugo hišo. Da so jima vsa okna pobili, še praviti ni treba. Jednemu trgovcu so vlomili v prodajalnico in mu pokrali in škode naredili nad 1000 gld. Sodiščnemu poslopju pobili so 74 šip, dvojezični napis doli vzeli in obesili gori neko tablo od tobačne prodajalnice. Župan je pri tej priliki ljudem obetal, da se izobesi zopet italijanski napis, če tudi za to ni imel nobenega pooblastila od vlade. Drugi dan je okrajni sodnik tudi zares italijanski napis izobesil.

V drugih isterskih mestih je bilo le nekoliko bolje. V Kopru so tudi razbili dvema slovanskima duhovnikoma okna. Bolj razgrajati se niso upali, ker so se bali obožene sile. V Kopru so se pa zbrali župani vseh isterskih italijanskih občin, da so sklenili protest proti dvojezičnim napisom. Da je tudi isterski deželni odbor tudi s protestom demonstroval proti vladi, to je pa tako naravno pri isterskih razmerah, da bi se mi naravnost čudili, ko bi ne bil.

Slovenski poslanci so zaradi tega interpelovali v državnem zboru. Minister Baquehem je odgovoril, pa precej rahlo, prav kakor bi se vlada bala Lahom zameriti. Zagotavljal je, da se ni mislilo žaliti z dvojezičnimi napisi laško narodno čuvstvo itd. Iz vsega njegovega odgovora pa ni jasno, misli li vlada skrbeti, da se razobesi zopet dvojezični napis ali ostane pri jedino italijanskem. Nič tudi ni povedal, kaj misli storiti z županom, ki naravnost odklanja zahtevo skrbeti za red. Govoril je, da bode vlada varovala državno avtoriteto, kako, tega ni povedal.

V Piranu se je pa zaradi teh dogodkov začela sodnja preiskava. Šestdeset oseb je baje v preiskavi, katero vodi sodnji uradnik tja poslan iz Trsta. Seveda se je bati, da še sodnje postopanje ne zadene pravih prouzročiteljev, temveč le njih orodja, poulične razgrajalce. Faktum je, da od 1848. leta ni državna avtoriteta toliko trpela kakor sedaj v Istri. Po ulicah so se slišali klici, ki se nikakor ne vjemajo z avstrijskim patrijotizmom. Dogodki v Pragi, zaradi katerih se je izreklo izjemno stanje, se ne morejo niti primerjati s tem, kar se je godilo v Piranu.

Vprašati se moramo, kako da je tako daleč prišlo? To je čisto naravno. Leta in leta se je na Primorskem gledalo le na Italijane. Povsod so se podpirali proti Slovanom. Najboljšo podporo in zagovornike so vedno imeli v tržaški vladi. Pri taci razmerah je naravno, da so bili prepričani, da bodo že gospodje v Trstu skrbeli, da se jim ničesa ne zgodi. Če so se morda motili, pokazala bode bodočnost.

Da je vlada vselej odločneje dajala razumeti, da so tudi Slovani enakopravni državljani, pa bi Italijani ne bili tako predrzni postali.

Pa še nekaj družega je, kar je zakrivilo take dogodke. Postopanje Italijanov se po nekaterih listih zagovarja z avtonomističnega stališča. Posebno poljski listi so te misli, da ima deželna oblast odločevati o jezikovnih zadevah. Tudi Italijani se drže tega načela, za to sta pa tržaški in isterski deželni odbor se oglasila proti vladni naredbi o jezikovnih napisih. Stvar bi bila precej drugačna, da se je v Avstriji izpodkopala misel, da imajo v jezikovnih vprašanjih kaj odločevati deželne meje. V tem oziru smo mnogo krivi avstrijski Slovani sami.

Tudi pri nas Slovencih smo še nedavno imeli iskrene zagovornike federalizma in deželnega avtonomizma. Ti gospodje naj sedaj le pogledajo v Istro, pa bodo videli, kako bi se Slovencem godilo, ko bi federalizem dobil v Avstriji popolno veljavo. Iz vsega je pa vidno, da so dogodki v Istri le nasledki starih grehov, nekoliko vladnih, nekoliko pa političnih strank v Avstriji.

Politični pregled.

Piran. — Dogodki v Piranu in sploh v Istri jako nevarni postajajo. Iz Ljubljane se je v Istro odposlal že jeden bataljon vojakov, poprej se je pa nekaj vojakov bilo odposlalo

iz Trsta. V Piranu, kjer so Italijani najhuje razgrajali, je odšel iz Trsta sodnji pristav dr. Kramer, da je začel preiskavo. Nad 60 oseb je baje že v preiskavi. Na Dunaji so pa zaradi dogodkov v Piranu v veliki zadregi. Italijanski poslanci prete, da izstopijo iz Coroninijevega kluba in s tem se ta klub razbije. Levica se poteguje za Italijane in bi rada, da vlada odjenja. Ministerstvo je pa v veliki zadregi, ker je tukaj v nevarnosti vsa državna avtoriteta. Posebno je pa za Windischgrätzta stvar fatalna, ker je baš malo poprej se s tako odločnostjo izjavil, da ne potrebuje dokazov s ceste, ko je šlo za demonstracije delavcev za občno volilno pravico na Dunaji, in zaradi tega tudi ne more dopustiti, da bi odločevali dokazi s ceste v Piranu. Na Dunaji so demonstracije po vrhu tega bile dostojne, v Piranu se je pa celo kradlo in ropalo, kar tudi pride v poštev. Nobena vlada, naj pripada tej ali oni stranki, taci dogodkov trpeti ne more. Sploh je pa stvar dobila še neki drugi jako nevaren značaj. Mej druhaljo, ki razsaja v Istri, nahajajo se tudi ljudje, katerim ni toliko za italijanske napise, kolikor sploh za to, da imajo priliko ropati in krasti. Po isterskih italijanskih mestih je mnogo ljudij ki so baje imeli zveze z onimi prekomorskimi društvi, katere je zaradi javne varnosti moral razpustiti Crispi. Govori se namreč, da anarhisti skušajo razmere v Istri izkoristiti v svojo korist. Za to je pa vlada prisiljena kaj odločnega storiti v tem oziru. Da so pa stvari tako daleč prišle, so pa krivi vladni organi. Da je vlada takoj v začetku z vso odločnostjo postopala, pa bi stvari ne bile tako daleč prišle. Z vso odločnostjo naj bi bila takoj dala Italijanom razumeti, da se bode vsak upor brez vse prizanesljivosti zatrl. Ko je v Piranu se izjavil župan, da ne prevzame odgovornosti za red, bi se bil takoj moral mestni zbor razpustiti in vladni komisar prevzeti oblast. Namignilo bi se bilo, da se pri najmanjšem neredu proglasi izjemno stanje. Povedati bi se pa bilo moralo tudi gospodom pri namestništvu v Trstu, da se ne misli več trpeti ono podpiranje italijanskega elementa proti Slovanom in da če sami ne store popolnoma svoje dolžnosti, pride za namestnika kak general, ki bode že naredil red. Da se je to zgodilo, ne bi bilo treba pošiljati vojakov v Istro, kajti, kdor pozna strahopetnost Italijanov, ve, da bi gotovo bili kar utihnili.

Piran in vlada. — Ministerski svet se je tudi že dvakrat posvetoval o dogodkih v Piranu. Kakor se sliši, so ministri Windischgrätz, Schönborn in pa Welserheimb odločno za to, da se izvede narodna enakopravnost v Istri, dočim se Plener, grof Wurmbrand in Bacquehem potegujejo za Italijane. Od tod tudi prihaja, da je minister Bacquehem tako nejasno odgovarjal na interpelacijo slovenskih poslancev o tej stvari. Za Italijane se pa pri vladi močno poteguje tudi predsednik državnega zbora Chlumecky, kateri je bil jako nevoljen, da se slovenski poslanci niso zadovoljili z odgovorom na prvi interpelacijo in so drugič interpelovali zahtevajoč jasnejši odgovor. Ministerski predsednik Windischgrätz je o tem že poročal cesarju. Govori se že, da je zaradi tega že v nevarnosti koalicija.

Državni zbor ima sedaj glavno razpravo o novem kazenskem zakonu. Kakor so kaže, bode razprava o tej stvari jako dolga, kajti predlaga se jako mnogo prememb Sam dr. Kronaweter je predlagal več kakor 86 prememb in mej njimi nekatere jako pametne. Z mladočeške strani se ugovarja načrtu tega zakona, ker se ž njim omeji preveč politična svoboda. Posebno dr. Slavik je našel na njem vsemogoče napake. Nekoliko bolj zadovoljen je bil z načrtom Slama, kateri bi le to rad, da se poprej izvedo še nekatere upravne reforme pri sodiščih. Od slovenskih poslancev je načrt zagovarjal g. dr. Ferjančič jako temeljito in posebno oprovrigel vse mladočeške pomisleke. Od vladne strani sta ga zagovarjala sam pravosodni minister grof Schönborn in pa sekcijski načelnik Krall. Marsikaj kaže, da se bode načrt še vrnil odseku, kjer bode obležal, ali se pa zavrže v tretjem branji.